

Hukuk ve İktisat Yaklaşımında Bir İktisatçı: Ronald H. Coase

Ahmet Emrah TAYYAR*

ÖZ

Hukuk ve iktisat yaklaşımının gelişiminde bir iktisatçı olarak Ronald H. Coase'un önemli katkıları bulunmaktadır. Bu önemden dolayı Coase'un metodolojisinin incelenmesi makalenin temel amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yazdığı makaleler yardımıyla hukuk ve iktisat bilimleri ile ilgili görüşleri, kendisine yapılan eleştiriler ve dışsallık problemine getirdiği çözüm analiz edilmiştir. Buna göre iktisatta gerçekliğe önem vermesi, matematiksel tekniklerden uzak durması ve ekonomik emperyalizme karşı olması Coase'un metodolojik farklılıklarını göstermektedir. İktisadi sistemlerin çalışma prensibini incelerken hukuksal davalardan yararlanması dışsallık sorunsalına yeni çözüm getirmesini sağlamıştır. Bu paralelde Coase çözümünde her iki tarafın yükümlülüklerine bakılarak devlet düzenlemeleri olmadan tarafların karşılıklı anlaşma yoluyla daha düşük maliyetle dışsallık problemi giderilmektedir. Ancak tarafların karşılıklı anlaşabilme eğiliminde olması için mülkiyet haklarının belirgin olarak tanımlanması gerekmektedir. Dolayısıyla Coase'un metodolojisi iktisadi problemlerin çözümünde hukukun önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Coase Teoremi, İşlem Maliyetleri, Hukuk ve İktisat Yaklaşımı, Dışsallık.

JEL Sınıflandırması: B31, D23, D62, K00

An Economist In The Law and Economics Approach: Ronald H. Coase

ABSTRACT

Ronald H. Coase has made significant contributions to the development of the Law and economics approach as an economist. For this reason, the main purpose of this article is to examine Coase's methodology. With the help of his articles in this direction, his views on the science of law and economics, Criticisms made to him and his solution to the problem of externality were analyzed. According to this, giving importance to Reality in economics, avoiding mathematical techniques and being against economic imperialism show Coase's methodological differences. Examining the working principle of economic systems to benefit from legal cases has brought a new solution to the problem of externality. In this paralel, the solution of Coase is based on the obligations of both sides and the problems of externality with lower cost are solved by mutual agreement of the parties without state regulations. However, property rights must be clearly defined in order for the parties to tend to agree. Thus, Coase's methodology emphasizes the importance of law in the economic problems.

Key Words: Coase Theorem, Transaction Cost, The Law and Economics Approach, Externality.

JEL Classification: B31, D23, D62, K00

GİRİŞ

Hukuk ve iktisat bilimlerinin ortak çalışma alanı iki farklı yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. Bunlardan biri hukukun iktisadi analizi diğeri de hukuk ve

*Dr. Bağımsız Akademisyen, ahemtay@gmail.com, ORCID bilgisi: 0000-0003-2823-1700.

(Makale Gönderim Tarihi: 17.08.2019 / Yayına Kabul Tarihi: 11.06.2020)

DoiNumber: 10.18657/yonveek.605913

Makale Türü: Araştırma Makalesi

iktisat yaklaşımıdır. Yaklaşımlara katkıda bulunan birçok teorisyen(hukukçu ve iktisatçı) olmasına rağmen her iki yaklaşım arasında sınır çizgisini belirleyen bilim adamı Ronald H. Coase'dur. 1960 yılında yayınladığı "*Sosyal Maliyet Problemi(The Problem of Social Cost)*" adlı makalesi hukuk ve iktisat yaklaşımının yeniden yorumlanmasını sağlamıştır. Söz konusu makalenin hem hukuk hem de iktisat bilimlerine önemli katkısı olduğundan Coase'un metodolojisi ve fikirlerinin incelenmesi gerekmektedir. Coase metodolojik açıdan içinde bulunduğu Chicago ekolü iktisatçılarından farklı bir konumda bulunmaktadır. Daha çok Smith ve Marshall gibi geçmişte çığır açan iktisatçıların çalışmalarını teknik detaylarına girmeden analiz ederek bir iktisatçının görevinin iktisadi sistemleri incelemek olduğunu belirtmiştir. Neoklasik anlayış temelli soyut varsayımların ve matematiksel modellemelerin teorilerde kullanımına karşı çıkmıştır. Bunların yerine gerçek hayattan deneyimlenmiş iktisadi olayların nedenleri anlaşılmalı ve çalışılmalıdır. Teorilere gerçeklik kazandırma adına Coase, hukuksal alandaki davalardan faydalanmıştır. Davaları incelemesi ve iktisadi yönden yorumlamasıyla ister istemez kendini hukuk ve iktisat bilimlerinin kesişim kümesinde bulmuştur. Ancak sıra dışı metodolojisinden dolayı iktisatçıların ve davaları etkinlik yönünden bir iktisatçı gözüyle incelemesi nedeniyle hukukçuların eleştirilerine maruz kalmıştır. Ayrıca işlem maliyeti ve zararın karşılıklı niteliği gibi özgün kavramları bilime kazandırmıştır. Bu kavramlar yardımıyla dışsallık problemi çözümünde kullanılan Pigou yaklaşımı yeniden yorumlanarak Coase çözümü ortaya atılmıştır.

Hukuk ve iktisat yaklaşımında önemli bir yere sahip olan Ronald H. Coase'un metodolojisini, dışsallık probleminde olan yaklaşımını ve kendisine yapılan eleştirilere karşı tutumlarını incelemek makalenin temel amacıdır. Ulusal çalışmalar incelendiğinde Coase teoreminin daha çok iktisadi açıdan ele alındığı ve teoreme ilgili hukuksal bağlantılara yer verilmediği görülmektedir. Bu nedenle Coase teoreminin hukuk düzeninin işlerliği ve mülkiyet hakları temelinde yeniden incelenmesi makalenin en büyük katkılarından biridir. Bu paralelde yapılan ulusal çalışmaların sayısı oldukça az olduğu için makalenin ilgili literatüre faydalı olacağı düşünülmektedir. Makale üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde hukuk ve iktisat bilimlerinin tarihsel gelişimi üzerinde durularak hukukun iktisadi analizi ile hukuk ve iktisat yaklaşımları arasındaki farklılıklara değinilecektir. İkinci bölümde hukuksal ve iktisadi açıdan Coase'un fikirleri irdelenecektir. Ayrıca bu bölümde metodolojisi, akademik mirası, Coase çözümü ve hukukçularla olan mücadelesi açıklanacaktır. Son bölümde sonuç ve değerlendirme kısmına yer verilecektir.

I. HUKUKUN İKTİSADİ ANALİZİ İLE HUKUK VE İKTİSAT YAKLAŞIMI

İktisat bilimi iktisadi aktörlerin aralarında geçen üretim, tüketim ve dağılım ilişkilerini incelemektedir. İktisadi alanda bulunan aktörlerin aralarındaki ilişkilerin düzenlenmesi ise hukuk bilimiyle mümkün olmaktadır. Özellikle tarafların üretim ve tüketim eylemlerinde ilişkilerin düzenlenmesi açısından mülkiyet haklarının tahsisi hukukla mümkün olmaktadır (Savaş, 1989; Aktan,

2002). Hukuk bilimi oluşturduğu yasalarla toplumun düzenlenmesini hedeflemektedir. Ancak hukuk cephesinde konulan yasaların etkinliğinin fayda-maliyet açısından ölçümü iktisat bilimi araçlarıyla mümkün olmaktadır. Dolayısıyla her iki bilimin birbirine ihtiyaç duyması sonucunda oluşan sentez disiplinler arası alanda başarılı çalışmaların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Cole & Grossman, 2005). Ancak hukuk ve iktisat bilimlerinin sentezi yöntem ve analiz farklılıkları içermektedir. Örneğin hukukçular gerçek dünyanın incelenmesi açısından pozitif analizlerde bulunurken iktisatçıların daha çok olması gerekenle ilgili olarak soyut varsayımlara dayanan teoriler kullanmaları bu farklılıklardan birini ifade etmektedir. Ayrıca iktisatçıların analizlerinde ekonometri ve matematiği yoğun kullanmaları hukuk ve iktisat birlikteliğinin gelişimini geciktirmiştir (Cooter & Ulen, 2016). Tüm bu farklılıklara rağmen her iki bilimin birbirlerini amaç ve araç olarak kullanmaları hukukun iktisadi analizi ile hukuk ve iktisat yaklaşımlarını ortaya çıkarmıştır.

Hukuk ve iktisat bilimlerinin birlikteliğinden ortaya çıkan çalışmaların hangi yönden sınıflandırılacağı geniş bir tartışma alanı bulmuştur. Söz konusu çalışmaların ekonominin bir alt dalı, araştırma hareketi veya ayrı bir bilim dalı olarak ele alınması konularında fikirler bulunmaktadır (Lewkowicz, 2018). *Hukuk* ve iktisat yaklaşımı ile hukukun iktisadi analizi eş anlamlı kavramlar gibi görülse de aslında iki farklı alanı temsil etmektedir. Hukukun iktisadi analizinde hukuk cephesinde yapılan yasal düzenlemeler iktisadın kendine özgü araç ve teknikleriyle incelenmektedir (Rowley, 1989). Daha açık bir şekilde söz konusu analizlerin konusu hukuk olup bu konunun incelenmesinde araç olarak iktisattan faydalanılmıştır. Bu alan daha çok hukukun etkinliğinin artırılması ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesini hedeflemektedir. İktisadi analiz ve teknikler sonucunda yasal düzenlemeler iktisadi teorilere aykırıysa düzeltilerek verimin artırılması sağlanmaktadır (Porrata-Doria & Grondona, 2016). Hukuk ve iktisat yaklaşımı hukuksal alanda yapılan düzenlemelerin ve alınan kararların ekonomi üzerindeki etkilerini incelemektedir (Mercuro & Medema, 1997). Bu yaklaşımın amacı iktisadi incelemek olup hukukla ilgili düzenlemeler araç niteliğindedir. Özellikle Chicago ekolü kapsamında antitröst yasalarının etkinliğinin incelenmesi açısından mikro iktisadi analizler yapılarak hukuk ve iktisat yaklaşımının gelişimi sağlanmıştır (Salama, 2013; Gelter & Grechenig, 2014).

Hukuk ve iktisat alanında yapılan çalışmaların ne zaman ortaya çıktığı konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre 1888 yılında Avrupa’da *Mataja*¹ ve 1840 yılında Amerika’da *Raymond*² tarafından oluşturulan eserlerin toplumsal düzeni sağlamaya yönelik olarak literatürün ilk eserleri olduğu savunulmaktadır (Gelter & Grechenig, 2014; Hovenkamp, 1995). Diğer görüşe göre yaygın olarak Coase’un 1960 yılında yazdığı “*Sosyal Maliyet Problemi*(*The*

¹ Victor Mataja’nın 1888 yılında yazdığı eser olan “*Das Recht des Schadensersatzes Standpunkte der Nationalökonomie*” ceza hukukunun iktisadi analizini içermektedir. Sözü edilen eser Alman Medeni Kanununun hazırlanmasında etkili olmuştur (Gelter & Grechenig, 2014).

² Daniel A. Raymond’a ait olan eserin adı “*Anayasa Hukuku ve Politik İktisat Unsurları*(*The Elements of Constitutional Law and Political Economy*)”dır.

Problem of Social Cost)” adlı makalesinin bu alanda yapılan çalışmalara ışık tuttuğu belirtilmiştir (Landes, 2003). Hukuk ve iktisat yaklaşımı ile hukukun iktisadi analizi arasındaki sınır bu makaleyle belirlenerek 1960 yılı modern hukuk ve iktisat yaklaşımının başladığı yıl olarak kabul edilmektedir. Bu alanda Coase iktisatçılara hukukun önemini ifade ettiğinden ilgili literatürü B.C (*Coase öncesi*) ve A.C (*Coase sonrası*) olmak üzere iki dönemde incelemek gerekmektedir (Stigler, 1992: 456). Sistematik olarak hukuk ve iktisat yaklaşımının tarihselliği iki dalga halinde gelişmiştir. Gelişimin ilk dalgasında Kurumsalcı ve Alman Tarihçi ekollerin katkıları bulunmaktadır. Hukuksal alanda alınan kararların iktisadi nitelik taşıması ve mülkiyet haklarının varlığı alan içerisinde Kurumsalcı yaklaşımın önem kazanmasına yol açmıştır. Buna ilave olarak Alman Tarihçi ekolün anlayışı gereği kurumsal evrimin önemi ve bu önem içerisinde hukuksal düzenin varlığı hukuk ve iktisat yaklaşımının hermenetik olarak ele alınmasını sağlamıştır (Gelter & Grechenig, 2014). Ancak 1930’lu yıllarda Avrupa’da bozulan rejim ve ardından ikinci dünya savaşıyla birlikte literatürle ilgili tartışmaların Amerika’ya taşınmasına neden olmuştur (Mackaay, 2000). Chicago okulunun katkıları yaklaşımın ikinci dalgasını oluşturmaktadır. Özellikle bu dalgada mikro iktisadi açıdan rekabetçi yapıların hukuki analizi yapılmış olup daha çok hukuk ve iktisat yaklaşımının gelişimi sağlanmıştır. 1960’lı yıllarda Coase, Calabresi, Posner ve Becker tarafından yapılan çalışmalar yaklaşımın formel kısmını oluşturmuştur (Backhaus, 2001). Ayrıca Chicago ekolü çıkardığı dergilerle hukuk ve iktisat yaklaşımında belirleyici rol üstlenmiştir³.

Chicago ekolü, hukuk ve iktisat yaklaşımının gelişiminde önemli bir paya sahip olup sırasıyla üç aşama halinde gelişim göstermiştir. Bu aşamalardan ilki Geleneksel Chicago ekolü ve bu ekol kapsamında analizlerini yürüten Yale ekolü, ikincisi İşlem maliyeti ekolü ve üçüncüsü ise Neo-Kurumsal hukuk ve iktisat ekolüdür (Salzberger, 2007). İlk aşamada yer alan Geleneksel Chicago ekolü Simons, Director, Posner, Stigler ve Becker tarafından yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Sözü edilen aşamada devletin sınırlı olması varsayımı temelinde fiyat teorisinin hukuk alanına uygulanması hedeflenerek kural ve kurumların önemine vurgu yapılmıştır. Suç, ayrımcılık ve bağımlılık konularında hukuki yaptırımların caydırıcılığı açısından iktisadi analizler yapılarak bu alanda verimin yükseltilmesi hedeflenmiştir. Yale ekolü, Calabresi’nin 1961 yılında yayınladığı “*Haksız Fiil Hukuku ve Risk Dağılımı Üzerine Bazı Düşünceler (Some Thoughts on Risk Distributions and the Law of Torts)*” adlı makalesine dayanmaktadır (Marciano, 2010). Bireylerin kendi çıkarlarını maksimize etmesinin yanında çıkar maksimizasyonunun başkalarının iyiliklerine göre şekillenebileceği bu ekolün temel varsayımlarından birini oluşturmaktadır. Bu varsayımlara dayanılarak caydırıcılık, kaza maliyetleri ve yetersiz tazminat maliyetlerini içeren çalışmalar yürütülmüştür. Chicago ekolünün gelişiminde ikinci aşama olan işlem maliyeti ekolü Coase ve Williamson tarafından oluşturulan eserlere dayanmaktadır

³ Bu dergilerden ilki Aaron Director tarafından 1958 yılında çıkarılmaya başlanan “*Hukuk ve İktisat Dergisi (Journal of Law and Economics)*”, diğeryse Richard Posner tarafından 1972 yılında yayınlanmaya başlanan “*Hukuk Çalışmaları Dergisi (Journal of Legal Studies)*”dir (Landes, 2003).

(Eryılmaz, 2015a: 370). Özellikle bu ekol içerisinde kendine has metodolojik farklılıkları bulunan Coase yenilikçi kavramlarla (işlem maliyetleri ve zararın karşılıklı niteliği) çığır açıcı olmuştur. Coase'un, 1960 yılında yayınladığı "*Sosyal Maliyet Problemi*" adlı makalesi mülkiyet haklarının tahsisi yardımıyla dışsallıktan doğan borcun iktisadi analizinin yeniden yapılmasını sağlamıştır⁴ (Posner, 1975: 760). Chicago ekolünün son aşaması Neo-Kurumsal hukuk ve iktisat ekolünün katkılarını göstermektedir. Bu ekolde hukuk ve iktisat bilimlerinin yanı sıra siyasi, bürokratik unsurların birbirleriyle etkileşimi analiz edilmiştir. Buna göre iktisadi kuralların sözleşmeler yoluyla politik etmenlerden etkilendiği belirtilmiştir (Salzberger, 2007). Neo-Kurumsal hukuk ve iktisat ekolü, Chicago ekolüne geniş bir bakış açısı sağlasa da gelişim süreci içerisinde adından en sık söz ettiren aşama işlem maliyeti ekolü olmuştur.

II. HUKUKİ VE İKTİSADİ AÇIDAN COASE'U ANLAMAK

A. Coase'un Metodolojisi ve Akademik Mirası

Ronald H. Coase'un 1960 yılında yayınlanan "*Sosyal Maliyet Problemi*" adlı makalesi hem hukuk hem de iktisat alanında tüm zamanların en sık alıntılanan makalelerinden biri olmuştur (Cole, 2013). Coase'un entelektüel birikimine bağlı olarak oluşturduğu metodolojisi, önsezileri ve belki de hayatı "*Sosyal Maliyet Problemi*"nin başarısını ifade etmektedir. Dolayısıyla sözü edilen makalenin hitap ettiği hukuk ve iktisat bilimleri açısından çığır açıcı olması ve makaleye bağlı olarak çokça tartışmaların yapılması tesadüf değildir. Bu nedenle Coase'un metodolojisini kavrayabilmek için "*Sosyal Maliyet Problemi*"nden önceki çalışmaların incelenmesi gerekmektedir. Coase, 1937 yılında yayınladığı "*Firmanın Doğası(The Nature of Firm)*" adlı makalesinde firmaların ortaya çıkış nedenlerini incelemesinin yanında Neoklasik ekolün metodolojik anlayışına karşı olduğunu belirtmiştir. Neoklasik ekolün iktisadi teorileri kanıtlamak amacıyla kullandığı yoğun matematik altyapılarını ve ekonometrik analizleri kabul etmemektedir (Coase, 1937). "*Firmanın Doğası*" adlı makalesinde firmaların varlığını matematiksel altyapılar kullanmadan işlem maliyetleri kavramına dayandırması Coase'un metodolojik farklılığının göstergelerinden biridir.

Coase'un metodolojik farklılıklarından biri olan iktisat biliminde matematiğe karşı olmasının nedenleri bulunmaktadır. "*Verilere yeterince işkence yaparsanız, size bildiği her şeyi itiraf eder.*" sözü Coase'un matematikle ilgili test ve analizleri yanıltıcı bulduğunu belirtmektedir (Coase, 1993). Ona göre yüksek teoriler olan ekonometri ve matematik her zaman manipüle edilebilir. Bu nedenle soyut varsayımlara dayanan iktisadi teorilerin yine soyut analizlerle tespit edilmesinin anlamsız olacağını vurgulamaktadır. Bir diğer neden olarak Coase'un eğitim hayatı gösterilebilir. İngiltere'de doğan Coase fiziksel bir engeli olduğu için normal bir okula gidememiştir. Normal eğitimin verildiği okullardan farklı olarak fiziksel engelli okuluna kayıt olmuştur. Ancak bu okulu yöneten organizasyon zihinsel engelli okuluyla aynı müfredatı kullandığı için Coase 10

⁴ Yeniden kelimesinin kullanılmasının nedeni Coase'un, geleneksel Pigou tipi çözümünü geliştirerek farklı bir bakış açısı sunmasından dolayıdır.

yaşına kadar olması gereken eğitimden uzak kalmıştır (Schlafly, 2007; Coase, 1997). Belki de çığır açıcı makaleler yazmak için normal bir eğitime veya yoğun matematik bilgisine gerek yoktu.

Coase'un metodolojik farklılıklarından diğeri ve en önemlisi karatahta ekonomisine (*Blackboard Economy*) karşı olmasıdır. Karatahta ekonomisi olarak adlandırdığı kavramda Coase, matematik kullanımından ziyade iktisat biliminde soyut varsayımların kullanıldığı soyut teorilere gerçeklik katılmaya çalışılmasını eleştirmektedir (Coase, 1988: 19). Gerçeklikten uzak ve soyut varsayımlara dayanan teoriler yerine Coase metodolojik anlayışının bir göstergesi olarak dava çalışmalarını kullanmıştır. Taraflar arasında yaşanan gerçek olayların mahkemede ele alınması iktisat bilimi açısından gerçekliğin bir göstergesidir.

“Hem gerçek dünyada ekonomik uygulamaların ayrıntıları hakkında bilgi edinmek (ekonomi literatüründe büyük ölçüde mevcut olmayan bilgiler) hem de hukukun ekonomi üzerindeki etkisini değerlendirmek için yasal davalar büyük öneme sahiptir. Ekonomik problemleri açıklamak adına yasal davaları kullandım.” (Coase, 1996: 104).

Dolayısıyla *“Sosyal Maliyet Problemi”* makalesinin bu denli popüler olmasının temel nedeni hukuksal açıdan yasalar temelinde deneyimlenmiş olaylara dayanmasıdır. İktisatçıların daha çok fiziksel etmenlerle ilgilenmeleri ve piyasada ticarete konu olan etmenlerin yasal haklar olduğunu görmemeleri Coase tarafından eleştirilmiştir (Coase, 1996). Hukuksal etmenlerin sistematik bir şekilde kullanılması Coase'dan önce Commons'un öncülüğünde kurumsal iktisatçılara aittir. Ancak Coase, kurumsalcı görüşleri çalışmalarında (Firmanın Doğası ve Sosyal Maliyet Problemi) kullandığı işlem maliyeti ve mülkiyet hakları kavramları yardımıyla geliştirmiştir.

Coase'un tüm makaleleri güçlü metodolojik anlayışlar temelinde gelişim göstermiştir. Ancak Coase'un metodolojisi bir ekol çerçevesinden uzak ve şahsi nitelikler taşımaktadır. Metodoloji konusunda katı iktisatçıların bulunduğu Chicago ekolünde yer alırken *“Sosyal Maliyet Problemi”* makalesi popüler olmasına kadar metodolojik anlayışını dikte etmemiştir. Coase'un gözlemlenebilir gerçeklikle ilgilenmesi nedeniyle *Friedman, Becker ve Stigler* gibi Chicago ekolü iktisatçılarından farklı bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. 1970'li yılların ortalarından itibaren *“Sosyal Maliyet Problemi”*'nin hukuk ve iktisat disiplinlerinde büyük ölçüde kabul edilmesinden sonra Coase içinde bulunduğu iktisat disiplini hakkında görüşlerini dile getirmiştir (Marciano, 2017). Ayrıca iktisat disipliniinde büyük etkileri bulunan Marshall ve Smith'in görüşlerini analiz etmiştir. Ancak Coase, hem Marshall hem de Smith'in iktisatla ilgili analizlerinde spesifik ve teknik noktalarını tartışmamıştır. Sadece Marshallyen ve Smithyen açıdan insanın ekonomideki yeri ve ekonominin nasıl incelenmesi konuları üzerinde durmuştur. Buradan aldığı ilhamla Coase kendi çalışmalarını meşrulaştırmıştır (Eryılmaz, 2015b: 528). Bu açıdan Coase'a göre iktisat bilimi, yalnızca insan faaliyetlerinin ekonomik yönünü ele alıp incelemelidir. Böyle bir tanım gereği iktisatçılar analizlerini sadece bu faaliyetlerin incelenmesi açısından sınırlandırması gerekmektedir.

“Kazandığımız ve gelirlerimizi harcadığımız bir iktisadi sistemin çalışmasının incelenmesi bakımından iktisatçıların bir konusu olduğunu düşünüyorum.”(Coase, 1998: 93).

“İktisadi sistemleri inceleyin[...]İktisatçıların çalıştığı alanlar iktisadi sistemi birleştiren sosyal kurumların incelenmesidir: Mal ve hizmetler için firma ve pazarlar, işgücü piyasaları, sermaye piyasaları, bankacılık sistemi ve uluslar arası ticaret ve benzerleri.”(Coase, 1978: 206-207).

Dolayısıyla yukarıdaki açıklamalara bağlı olarak Coase’a göre iktisat biliminin sadece iktisadi sistemlerin araştırılması konularıyla sınırlı olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu açıklamalar Coase tarafından belirtilen “*ekonomik emperyalizm*” kavramının tanımlanmasına denk düşmektedir. İktisadın kendini araştırmaktan vazgeçip başka bilimlere doğru yaklaşması Coase’un metodolojik anlayışından uzaktır. Yine iktisadın başka bilimlerden tarafından araç olarak kullanılması veya başka bilimlerin iktisat bilimi tarafından sömürülmesi süreklilik göstermeyecektir (Coase, 1978). İktisatçıları, başarılı olabilecekleri alan arayışından uzaklaşp iktisadi sorgulaması gerekmektedir.

Hukuk ve iktisat yaklaşımı açısından önemli bir yere sahip olan Coase’un metodolojisi akademik hayatı boyunca farklı eleştirilere maruz kalmıştır. Coase’a yöneltilen eleştirilerin büyük bir çoğunluğunun hukuk ve nispeten daha az olarak iktisat cephelerinden geldiği görülmektedir. Ancak Coase, makalelerinde hukukçuların alanına müdahale etmediğini ve hukuka olan ilgisinin bir iktisatçı kadar olduğunu belirtmektedir. Özellikle “*Sosyal Maliyet Problemi*” adlı makalesinde Coase, hukuk sisteminin ekonomiyi nasıl etkileyeceğini işlem maliyetlerine dayanarak açıklamış ve hukuksal açıdan daha da ileri analizlerde bulunmamıştır (Coase, 1997; Coase, 1988: 35). İktisatçıları ise gerçeklik algısıyla oluşturulan teorilerin basit ve herkesçe anlaşılabilir yapıda olmaları nedeniyle Coase’u eleştirmiştir. Hatta bazı meslektaşları Coase’un fikirlerinin “*onuncu sınıfa giden bir öğrenci*” tarafından anlaşılabilirliği eleştirilerinde bulunmuştur (Schlafly, 2007). Bilimde yaygın inançlardan biri olan soyut teorilerden ampirik kanıtlara doğru hareketin aksine gerçek olaylardan teorileri elde etme anlayışı Coase’un metodolojik katkılarını ifade etmektedir. Makalelerine bağlı olarak gelişim gösteren Coase teoremi, Coase tarafından altı çizili bir şekilde resmi hale getirilmemiştir. Çok açık olmasa da metodolojisinin bir parçası olarak teorinin okunması ve yorumlanması kısmı okuyucuya bırakılmıştır. Ancak bu durum kendi meslektaşları arasında dahi sıkıntılara yol açmıştır. Formül ve sayısal temellerden uzak 44 sayfalık “*Sosyal Maliyet Problemi*” adlı makalesinin sadece birkaç sayfasının okunması ve bazı iktisatçılarıca yanlış yorumlanması durumu Coase tarafından eleştirilmiştir⁵. 1966 yılında Stigler “*Fiyat Teorisi(Theory of Price)*” adlı kitabında Coase teoremini daha açık bir şekilde ifade etmiştir. Buna göre Stigler, söz konusu teorinin tam rekabet şartları altında özel ve sosyal maliyetlerin birbirine eşit olacağını ileri sürmüştür (Stigler, 1966: 113).

⁵ Coase, teorisini kanıtlamak için Director’un evinde akşam yemeğinde Friedman, Stigler, Harberger, McGee gibi Chicago ekolünün önde gelen iktisatçılarıyla bir araya gelmiştir. İki saate yakın tartışmanın sonucunda Friedman, Coase’nin haklı olduğunu itiraf etmiştir (Hazlett, 1997).

Dolayısıyla “*Sosyal Maliyet Problemi*”nin yayınlanmasından 6 yıl sonra teorisinin resmileştirilmesi ve özetlenmesi mümkün olmuştur. Bu durum Coase’un metodolojisine bağlı olarak oluşturduğu paradigma değişikliğine iktisatçıların uyum sağlamakta zorlandığını göstermektedir.

Coase, kendine özgü metodolojisinin yanı sıra işlem maliyetleri ve zararın karşılıklı niteliği kavramlarıyla ve mülkiyet haklarının iktisadi yorumu açısından hukuk ve iktisat yaklaşımında devrim yaratmıştır. Bu kavramlardan en önemlisi olan işlem maliyeti kavramı, bilgiyi tedarik etme, pazarlık yapma, kontrol etme ve uygulama açısından sözleşmelerin maliyetlerini ifade etmektedir⁶. Dolayısıyla “*Firmanın Doğası*” adlı makalesinde Coase, firmalar olmadan iktisadi aktörlerin ayrı bir şekilde yaptıkları sözleşmelerin yüksek işlem maliyetine yol açacağını savunmaktadır (Coase, 1937). Bu paralelde işlem maliyetlerini azaltmak için firmalar ortaya çıkmıştır. “*Firmanın Doğası*” makalesinde firma açısından yaptığı analizi genişleterek “*Sosyal Maliyet Problemi*” makalesinde devletin süper bir firma olduğunu belirtmiştir. Tıpkı firmada olduğu gibi kaynakları tahsis etmek için devletin, direktif ve yönlendirmelerinin piyasadaki fiyatlandırma sisteminin yerini aldığını savunmaktadır (Coase, 1960). Dolayısıyla devlet, hukuku kullanarak işlem maliyetlerini azaltıp sosyal ürünlerin değerini arttırmaktadır. Mülkiyet hakları, mülk sahibinin kaynağın kullanılması, şeklini ve içeriğini değiştirmesi, oluşacak kiralardan alınması ve bu hakların başkalarına devredilmesi özgürlüğünü ifade etmektedir. Mülkiyet hakları, yasalara bağlı olarak mal sahibinin kim olduğunun belirlenmesi ve piyasadaki tarafların kiminle işlem yapacağı hakkında fikir vermektedir. Bu kavram açısından Coase, 1959 yılında “*Federal İletişim Komisyonu(The Federal Communications Commission)*” adlı makalesinde radyo frekansı mülkiyet haklarının tahsisi konusunu tartışmıştır. Federal iletişim komisyonunun lisans verirken hukuksal düzenlemelere uymayıp frekansları en yüksek telif hakkı ödeyenlere sattığını ve buna bağlı olarak hukuksal hakların yanlış tanımlandığını ileri sürmüştür (Coase, 1959). Piyasada mülkiyet haklarının sınırı ve kapsamı doğru şekilde tanımlanırsa etkin çözümün kendiliğinden oluşacağını savunmuştur (Hazlett, 1997; Coase, 1996). Son olarak zararın karşılıklı niteliği kavramıyla oluşan dışsallık sürecinde mağdurun yanı sıra zarar verenin yükümlülükleri de dikkate alınmaktadır. Bu sayede Neoklasik anlayışın dışsallıkları içselleştirmesi konusu geliştirilmiştir.

B. Pigou Çözümünden Coase Çözümüne Doğru

Piyasada oluşan dışsallıkların çözüme kavuşturulması açısından yapılan analizlerden biri Coase’dan önce Pigou’ya aittir. Bu analize göre piyasada negatif dışsallığın oluşması durumunda sosyal maliyet ile özel maliyet birbirinden farklılaşmaktadır. Örneğin bir boya üretimi yapan fabrikanın piyasaya iki tür maliyeti bulunmaktadır. Bu maliyetlerden biri olan marjinal özel maliyet(MPC) boya üretiminin fiyatı olup piyasada fiyatlandırılmaktadır. Diğer maliyet tipi olan marjinal dışsal maliyet (MEC) fabrikanın üretimi esnasında oluşturduğu çevre kirliliğini ifade etmektedir. Marjinal dışsal maliyet bir mülkiyet hakkının karşılığı

⁶ Hukuk profesörü Richard Epstein “*işlem maliyeti*” kavramını fizikteki “*sürtünme*” kavramına benzetmiştir (Schlafly, 2007).

olmadığı için fiyatlandırılmamakta ve sonuç olarak piyasa başarısızlığına neden olmaktadır. Ayrıca negatif dışsallık marjinal sosyal maliyetin, marjinal özel maliyetten büyük olmasına ($MSC > MPC$) yol açmaktadır⁷. Pigou oluşan negatif dışsallığın içselleştirilmesi açısından fiyatların marjinal özel maliyet yerine marjinal sosyal maliyete eşit olmasını ($P = MSC$) savunmaktadır. Ancak tüketiciler marjinal özel maliyet kadar tutarı karşıladıkları için marjinal dışsal maliyetin negatif dışsallığı ortaya çıkaran fabrika tarafından karşılanması gerekmektedir (Aslanbeigui ve Medema, 1998). Fabrika, marjinal dışsal maliyeti ödemekte istekli olmayacağından devlet düzenlemesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla Pigou çözümünde, devlet piyasada aktif rol üstlenerek negatif dışsallığı yaratan taraftan vergi yoluyla dışsallığı finanse edecektir. Bu yolla negatif dışsallıklar vergilerle piyasa sürecine katılmış olacaktır.

Neoklasik anlayışın bir yansıması olan Pigou çözümü dışsallıkların içselleştirilmesinde uzun süre etkili olmuştur. Ancak Pigou çözümü birtakım tutarsızlıklar içermektedir. İlk olarak Pigou çözümünde dışsallığı yaratan ve dışsallıktan etkilenen tarafların birbirinden bağımsız olduğu varsayılmıştır (Daly & Giertz, 1975). Bu varsayım sonucunda problemin karşılıklı müzakere edilme ihtimali ortadan kalkmaktadır. Ayrıca piyasada oluşan problemin devlet tarafından çözümü düşüncesi liberal anlayışa uymamaktadır. Diğer bir sorun ise oluşan negatif dışsallık tam olarak hesaplanmayabilir. Dolayısıyla tam olarak belirlenemeyen bir dışsallığın devlet tarafından vergiyle içselleştirilmesi piyasa etkinliğini sağlamayacaktır. İlave olarak devletin negatif dışsallık yaratan fabrikadan vergi alması sonucu bu durum fabrikanın toplam maliyetlerini arttıracaktır. Fabrika vergi yükünün bir kısmını veya tamamını fiyat yoluyla tüketicilere yansıtabilir. Dolayısıyla malın tüketicisi hem özel maliyete katılırken aynı zamanda malın dışsal maliyetine katılacağı için gelir dağılımında farklılıklar ortaya çıkacaktır.

Pigou çözümünde taraflar birbirinden bağımsız olarak ele alınmış ve oluşan zararın zarar veren tarafından finanse edilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Ancak Coase'a göre zararın karşılıklı niteliği bulunmaktadır. Piyasada oluşan dışsallıktan her iki tarafın sorumluluğu bulunmaktadır. Bu durumu Coase "*Sosyal Maliyet Problemi*" makalesinde şu şekilde açıklamıştır;

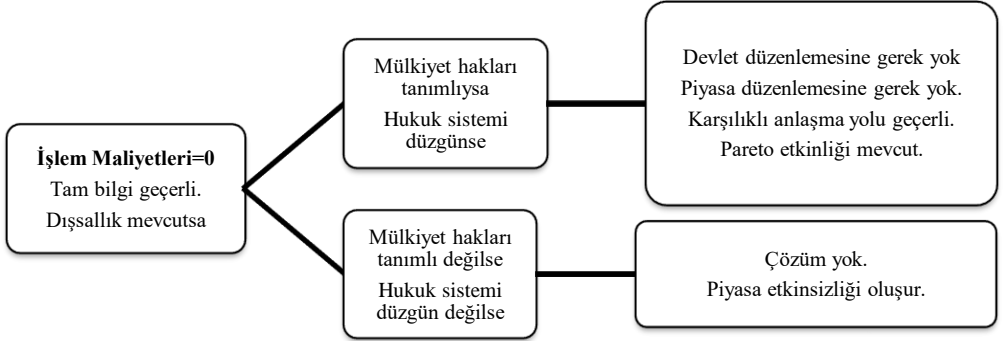
"Eğer A kişisi B kişisine zarar verirse geleneksel yönetime göre başka biri A kişinin sınırlandırılması açısından nasıl devam edileceğini soracaktır. Ancak zararın karşılıklı niteliği varsayımına göre bu yanlış bir sorudur. Çözülmesi gereken esas problem: A kişinin B kişisine zarar vermesine izin verilmeli mi yoksa B kişinin A kişisine zarar vermesine izin verilmeli midir?" (Coase, 1960: 2)

Zararın karşılıklı niteliği kavramında dışsallıktan etkilenen taraf dışsallığa neden olan tarafa göre daha düşük bir maliyetle problemi çözebilme ihtimali barındırmaktadır. Dolayısıyla Coase çözümü daha fazla zararın oluşumunu

⁷ Marjinal sosyal maliyet (MSC), marjinal özel maliyet (MPC) ile marjinal dışsal maliyetin toplamına eşittir. Bu durum ($MSC = MPC + MEC$) eşitliğiyle ifade edilebilir.

engellemektedir. Pigou çözümünde zarara yol açan taraf maliyet ne olursa olsun yükümlülüğü karşılamak zorunda olduğu için dışsallık probleminin çözümü etkin olmamaktadır. Coase çözümü için önemli etmenlerden biri işlem maliyetleridir. İşlem maliyetleri piyasada işlem yapmanın bedeli olup düzgün işleyen piyasa ekonomisinde pozitif işlem maliyetleri bulunmaktadır. Coase kendi teoremini oluşturmadan önce işlem maliyetlerinin sıfır olduğu bir ortam(*Coaseyen dünya*) üzerinde çalışmıştır⁸. Böylelikle dışsallıklarla ilgili problemlerin çözümü açısından pozitif ve normatif yönlü analizlerde bulunmuştur. Sıfır işlem maliyeti şartları altında tarafların anlaşmaya yönelmeleri, pozitif işlem maliyetlerinin olduğu gerçek dünyaya nazaran daha kolaydır. Ancak sıfır işlem maliyetleri olsa bile tarafların anlaşmaya yönelme güdüsünde olması gerekir. Bu güdülerden belki de en önemlisi mülkiyet haklarının tahsisi ve hukuk düzeninin işlerliğidir. Bir boya fabrikasının üretimi sonucunda oluşturduğu hava kirliliği ve bu kirlilikten zarar gören taraf olduğu bir ortamda sorunun çözümü açısından mülkiyet hakkının kime ait olduğu önemlidir. Eğer mülkiyet hakkı tam olarak tanımlanmamışsa taraflar karşılıklı anlaşma yolunu tercih etmeyeceklerdir. Ancak yasal olarak mülkiyet hakkının bir alana tanımlanması ile problemin çözümü sağlanır (Coase, 1959; Coase, 1960). Örneğin mağdurun temiz hava soluma hakkı varsa zarar veren taraf yasal zorunluluktan dolayı mağdurla işbirliğinde bulunacaktır. Coase çözümü aşağıda yer alan Şekil 1 yardımıyla ifade edilebilir.

Şekil 1. İşlem Maliyetleri Sıfırken Coase Teoreminin Geçerliliği

Kaynak: Yazarın kendisi tarafından oluşturulmuştur.

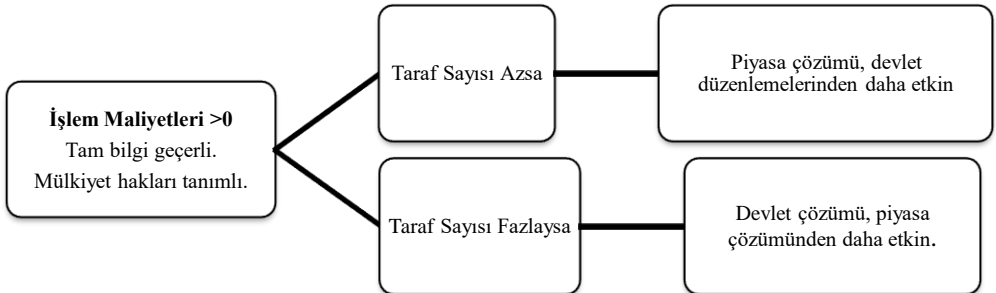
Şekil 1'de işlem maliyetleri sıfır olması varsayımı altında Coase çözümünün geçerliliği analiz edilmiştir. Buna göre dışsallığın olduğu bir ekonomide *eğer işlem maliyetleri sıfırsa, tam bilgi geçerliyse ve mülkiyet hakları tanımlıysa söz konusu dışsallık problemi taraflar arasında müzakere(pazarlık) yoluyla çözüme ulaşır. Elde edilen çözüm Pareto etkin yapıda olup mülkiyet haklarından bağımsızdır (Coase, 1960).* Coase çözümü, Pigou çözümünün aksine taraflar arasına devlet girmeden karşılıklı anlaşma yolunu savunmaktadır. Ancak

⁸ Bazı çalışmalar Coase teoremini işlem maliyetlerinin sıfır olduğu varsayımına dayanarak açıklamaktadır. Ancak Coase çözümü gerçek dünyada işlem maliyetlerinin daima pozitif olduğu varsayımına dayanmaktadır. Coase yaptığı çalışmalarda bu ayrımı net bir şekilde dile getirmese de sıfır işlem maliyeti durumunu Neoklasik anlayışı eleştirmek için kullanmıştır (McCloskey, 1998).

Coase çözümü dışsallığın çözümünde devlet müdahalesinin olmamasının yanı sıra piyasa düzenlemelerinin de olmadığını belirtmektedir. Bu durum metodolojik açıdan Coase çözümünde görünmez el prensibini ifade etmektedir. Bu prensibe göre dışsallıktan etkilenen tarafların kişisel çıkar arayışları toplumun refahını arttıracaktır. Dolayısıyla ortaya çıkan dışsallık, kişisel çıkar arayışının bir sonucu olarak içselleşmektedir (Medema, 2014). Coase çözümü verimlilik ve tarafsızlık(değişmezlik) hipotezleri etrafında şekillenmektedir. Bu hipotezlerden ilki olan verimlilik hipotezine göre dışsallık problemlerinin çözümü her zaman Pareto etkin olacaktır. Yaratılan dışsallık sonucunda oluşan yükümlülüğün değerine bakılmadan topluma en yüksek fayda sağlayacak şekilde anlaşma sağlanacaktır. Tarafsızlık hipotezi dışsallık probleminin mülkiyet haklarına *kimin sahip olduğuna bakılmaksızın* çözüme kavuşturulmasıdır (Acemoğlu, 2002). Bir ekonomide oluşan dışsallıkta mülkiyet haklarının tanımlanması tarafların anlaşma yapmalarını güdülemektedir. Ancak mülkiyet haklarının varlığı anlaşmanın sonucuna etki etmemektedir. Piyasada zarar veren ve mağdur kavramları kalkarak ilgili tarafların durumlarına bakılmadan ekonomideki üretim değeri maksimize edilmeye çalışılmaktadır.

Şekil 1’de diğer bir durum işlem maliyetleri sıfırken Coase çözümünün geçersizliğini göstermektedir. Buna göre işlem maliyetleri sıfır ve taraflar arası tam bilgi şartları geçerliyken mülkiyet hakları tanımlanmazsa oluşan dışsallığın çözümü nasıl sağlanacaktır? Mülkiyet haklarının tanımlı olmaması tarafları anlaşmaya teşvik etmediği için karşılıklı anlaşma sağlanamayacaktır. Çözüm sağlanmadığı için verimlilik olmadığından piyasa etkinsizliği oluşacaktır. Bu durum daha çok çevresel kaynakların mülkiyet tanımlamalarında yaşanmaktadır. “*Fabrikanın havayı kirletmesine izin mi verilecek?*” yoksa “*Bireylere temiz hava soluma hakkı mı verilecek?*” sorularının cevaplanması ile Coase çözümü elde edilebilir. Coase çözümünün geçerliliği için mülkiyet haklarının tanımlı olması zorunluluğu hukuksal düzenlemelerin önemini ifade etmektedir.

Şekil 2. İşlem Maliyetleri Pozitifken Dışsallık Probleminin Çözümü

Kaynak: Yazarın kendisi tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2’de işlem maliyetlerinin pozitif olduğu durumda yaşanan dışsallık probleminin çözüm analizi yapılmıştır. Buna göre gerçek dünyada piyasada bir işlem yapmanın maliyeti bulunduğu için işlem maliyetleri pozitifdir. Bir ekonomide ortaya çıkan dışsallık sürecinde tarafların bir araya gelmesi, karar

süreçleri, aralarında bilgi farklılıklarını azaltmak için çabaları ve anlaşma bedelleri işlem maliyetlerinin pozitif olma durumunu açıklamaktadır (Polinsky, 1989). Coase çözümünde zarar veren ve mağdur sayısının farklı iki kişiden oluştuğu belirtilse de gerçek dünyada her iki tarafın sayıca fazla olması durumu geçerli olabilir. Dolayısıyla sadece tarafları bir araya getirmenin işlem maliyeti yüksek olabilir. Bu bilgiler ışığında *işlem maliyetleri pozitifken taraflar arasında tam bilgi şartı geçerli olup mülkiyet hakları tanımlıysa* dışsallık probleminin çözümü taraf sayısına bağlı olarak değişim göstermektedir (Cole & Grossman, 2005). Eğer taraf sayısı azsa, işlem maliyetleri düşük olduğu için piyasa çözümü devlet müdahalesinden daha etkin olacaktır. Dışsallık problemi sürecinde taraf sayısı fazlaysa güçlü birlik oluşturmanın ve her bir bireyle sözleşme yapmanın maliyetleri yüksektir. Nasıl ki işlem maliyetlerini düşürebilmek adına firmalar oluştuysa taraf sayısının fazla olduğu durumda *süper firma* olan devletin süreçte yer alması gerekir (Coase, 1960). Ancak bu noktada devlet müdahalesinin yararlı olabilmesi için yapılacak düzenlemelerin kazanç ve maliyetlerinin karşılaştırılması şarttır. Eğer düzenleme sonucunda elde edilen kazançlar, maliyetlerden büyük olursa devlet çözümü anlamlı olacaktır (Coase, 1992).

C. Coase'un Hukukçularla Olan Mücadelesi

İktisadi alanda kendi metodolojisiyle diğer iktisatçılardan farklılaşan Coase, eserlerinde hukukçularla olan (Posner ve Simpson) mücadelesini anlatmıştır (Coase, 1993; Coase, 1996). Her iki yaklaşım açısından yapılan tartışmaların en çetin ve seviyeli olanı Coase ile Posner arasında geçmiştir. Posner bir yargıç olmasının yanı sıra hem niceliksel hem de niteliksel yönden yazdığı makalelerle üretken bir yazar olarak bilinmektedir. Akademik alandaki başarısından dolayı önce Stanford Üniversitesinde daha sonra 1970'li yılların başında Chicago Üniversitesinde hukuk profesörü olarak çalışması tesadüf değildir. Posner'in çalışmaları kronolojik açıdan 1970 öncesi ve sonrası olmak üzere sınıflandırılabilir. Posner her ne kadar hukukun iktisadi analizi yaklaşımında çalışmalar yaptığını öne sürse de ilk dönem eserleri bu sınıflandırmaya girmemektedir. Özellikle Posner'in 1970'li yılların başına kadar yaptığı çalışmalarda antitröst yasalarını, rekabetçi olmayan pazar yapılarını ve bunların düzenlenmesinde kullanılabilecek yasal kuralların etkinliklerini incelemektedir (Harnay & Marciano, 2009). Dolayısıyla hukuk ve iktisat yaklaşımının tam olarak hangi konularla ilgilendiği açısından belirsizliğin olduğu görülmektedir. Bu belirsizliğin temel nedenleri olarak "*Sosyal Maliyet Problemi*"nin daha sonradan popüler olması ve Coase'un metodolojisinin kabul görmemesi şeklinde sayılabilir. Posner, Coase'un metodolojisine karşı olduğunu 1993 yılında yayınladığı makalesinde şu şekilde açıklamaktadır;

"Coase açısından memnuniyetsizliğim temel olarak ekonomik teorisinin kendisiyle değil nasıl kullanıldığı ile ilgilidir. Bu durum sanki bir vücut olmadan kan dolaşımını incelemeye benziyor."(Posner, 1993: 196).

Coase'un "*Sosyal Maliyet Problemi*" adlı makalesi hukuk bilimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Ancak Coase sözü edilen makaleyi iktisatçılara yönelik oluşturduğunu ve makalenin hukukçular tarafından bu kadar dikkate alınacağını

beklemediğini ifade etmiştir (Coase, 1996). İktisadi sistemin çalışma prensibini incelerken *sıfır ve pozitif işlem maliyetlerinin varlığında hukukun ekonomi üzerinde etkisinin olduğunu* tespit etmiştir. Coase'un da belirttiği üzere hukuk ve iktisat yaklaşımı açısından iki görüş bulunmaktadır. Bu görüşler birbirinden keskin bir şekilde farklılık gösteren Coaseyen ve Posneryen görüşlerdir. Coaseyen görüş dar ekonomi anlayışa sahip olup piyasa dışı kurumların ekonomiye olan etkilerini analiz dışı tutmaktadır. Kurumsal yapıların nasıl çalıştığı ayrı uzmanlık bilgisi içerdiği için bu konudaki analizler ilgili disipline bırakılması gerekmektedir (Coase, 1978: 208). Posneryen görüş ise ekonominin bir konudan çok sorgulama yöntemi olduğunu belirten daha geniş bir anlayışa sahiptir. Sosyal yapılar içselleştirilerek bireysel tercihlerin nedenlerini sorgulamada iktisadi yöntemler kullanılabileceği savunulmaktadır (Posner, 1975: 759). Posneryen görüş geniş perspektiften analizlerini yaparken Neoklasik modellere dayanan matematiksel altyapılardan faydalanmaktadır. Dolayısıyla “*Sosyal Maliyet Problemi*” ile birlikte hukuk ve iktisat yaklaşımı ile hukukun ekonomik analizinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmıştır. Bu makaleyle birlikte hukuk ve iktisat yaklaşımı yeni veya modern olarak isimlendirilmiş olup Posner'in katkılarıyla birlikte hukukun ekonomik analizi gelişim göstermiştir (Marciano, 2011). Manne (1993) çalışmasında bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

“Sosyal Maliyet Problemi[...]diğer tüm çalışmalardan farklı olarak hukukun ekonomik analizi için paradigma tarzını oluşturmuştur. Bu makaleden önce, hukuk ve iktisat yaklaşımı farklı stil ve metodolojilere sahip yasalarla ilgili ekonomi makalelerinden oluşan bir alandan ibaretti.”(Manne, 1993).

Coase'un hukukçularla olan mücadelesi hukuk tarihçisi Brian Simpson ile yaşadığı tartışmalarla devam etmiştir. Bilindiği üzere Coase, soyut varsayımlara dayanan modeller yerine gerçeklikten yana olan hukuksal davaları incelemiştir. Bu davalardan biri kendi teoremi hakkında analizlerini yürüttüğü ve tespitlerde bulunduğu *Sturges / Bridgman davasıdır*⁹. Coase, dar kapsamlı yürüttüğü iktisadi analizlerinde hukuk alanına katkıda bulunmayı hedeflemediğini ve hukuk literatürü açısından bilgi seviyesinin az olduğunu kabul etmektedir. Ancak kendi teorisini anlayamayan hukukçuları (başta Simpson olmak üzere) eleştirmektedir.

“Son 35 yılda hukukun ekonomik analizi açısından çalışmalarımın referanslarına rağmen hiçbir zaman katkıda bulunmadım. Richard Posner, hukukun ekonomik analizi konusunda yaptığım eleştirilerden hep bahsetmiştir. Ancak bu konunun tartışılmasında niyetsiz oluşumun temel nedeni hukuk sisteminin ayrıntılı çalışması konusundaki bilgi eksikliğimin ve hukuksal literatür hakkındaki çok yüzeysel bilgimin bir sonucudur. Bu bilgi eksikliğini itiraf ediyorum. Ancak bir insanın bilmediği bir alan üzerinde yazı yazmaması bir erdemdir. Keşke Profesör Brian Simpson da bu konuda hassas olsaydı. Simpson,

⁹ 1879 tarihli bu davada Sturges davacı ve Bridgman ise davalıdır. Doktor olan Sturges, Wimpole caddesinde ve şekerlemeci olan Bridgman, Wigmore caddesinde ikamet etmektedir. 20 yıldır üretim yapan Bridgman'a çok yakın mesafede Sturges muayenehane açmıştır. Ancak Sturges, üretim esnasında çok sestem dolayı doktorluk mesleğini yürütememektedir. Sturges, gürültüden rahatsız olduğu için bu davayı açmak zorunda kalmıştır. Mahkeme oybirliği ile rahatsızlığın giderilemeyeceğine karar vermiştir (11 Ch. D 852 1879).

iktisat hakkında tarihçi ve hukukçu açısından yazılar yazıyor. Yazılarının kendi konumum ve teorilerimle ilgili yanlış anlamaları içermesi şaşırtıcı değildir. (Coase, 1996: 105).

Sturges ve Bridgman davası, hukuki içeriğinden öte mülkiyet haklarının tahsisi açısından önemlidir. Gerçekten de davada iktisatçıların dikkate alacağı tek önemli konu Wimpole caddesinin konut caddesi ve Wigmore caddesinin ise ticari bir cadde olduğudur (Coase, 1996). Davanın kendisi işlem maliyetlerinin pozitif olduğunun bir göstergesidir. İşlem maliyetlerinin pozitif olduğu bir ortamda mülkiyet haklarının tahsisi üretkenliği en yüksek düzeye çıkaracak şekilde tasarlanmalıdır. Ancak Simpson ise tarafların kendi haklarını piyasaya sürmek istemeyeceğini savunmaktadır. Eğer anlaşmazlık varsa bu zararın karşılıklı niteliğinden dolayıdır. Bu noktada birkaç ihtimal üzerinde durulmalıdır. *Sturges'in doktorluk mesleğini yürütmesine karşı olarak Bridgman'ın şekerleme fabrikası kapatılmalı mıdır? Bridgman'ın şekerleme üretimine karşı olarak Sturges'in muayenehanesi mi kapatılmalı yoksa gürültünün azaltılması açısından önlemler üzerinde mi durulmalıdır?* Bu sorular piyasadan da öte taraflar arasında üretimi maksimize edecek şekilde cevaplanması gerekmektedir (Coase, 1996).

Coase teoreminin hukuksal açıdan doğru tanımı Chicago federal hâkimi Milton I. Shadur tarafından yapılmıştır. *Taraflar eylemlerinde hukukun üstünlüğünü bildiği sürece ortaya çıkan ekonomik sonuç hukukun bu sorunu nasıl çözdüğünden bağımsız olarak gelişir.* Daha açık bir şekilde yasalar zengin veya fakir bir insana bir hak verirse bu hakka bağlı olarak yapılacak bir pazarlıkta ekonomik faaliyetler aynı olacaktır (Schlafly, 2007). Hâkim Shadur'un belirttiği üzere esas vurgulanacak nokta hukuk üstünlüğü yoluyla tarafların pazarlığa girişmeleridir. Coase teoremi hukukçulara ekonomik verimliliği artırma konusunda bir görev yüklemektedir.

“Aklımda olanı fark etmiş olsaydı Simpson'un aşağıdaki gibi sakıncalı ifadelerde bulunacağına inanmıyorum. Mahkemelerin vereceği kararların ekonomik sonuçlarını anlamaları ve yasal pozisyonlarda belirsizlik yaratmadan hızlı bir şekilde bu sonuçları dikkate almaları isteniyor.” (Coase, 1996: 105).

Coase, Simpson'un esas eleştirilerinin kendi eserlerinde Pigou çözümüne getirdiği yorumlardan kaynaklandığını düşünmektedir. Simpson, Coase'u eleştirmek üzere Pigou'nun eserlerini ve ilginç bir şekilde biyografik özelliklerini kullansa da Coase bu durumu anlamlandıramadığını ifade etmektedir (Coase, 1996). Pigou, demiryolu kıvılcımları örneğinde oluşan negatif dışsallığın özel ve sosyal üretimi farklılaştığını doğru olarak yorumlamıştır. Ancak Coase, tarafların yasal konumları hakkında bilgi vermediği için Pigou çözümünün eksik bir çözüm olduğunu savunmaktadır. Tüm bunlara ilave olarak Simpson, Coase'un tüm eserlerinde *devlet müdahalesiyle ilgili derin şüpheciliğin olduğunu* belirtmiştir. Coase ise entelektüel kariyerine bir sosyalist olarak başladığını ve son sınıfta Arnold Plant'ın verdiği seminerle birlikte düşüncelerinin değiştiğini söylemektedir. Profesör Plant'ın verdiği bu seminer herhangi teorik dersten öte görünmez el üzerine tartışmaları içermektedir (Schlafly, 2007). Seminerlerin etkisiyle devlet müdahalesi hakkında görüşleri değişen Coase, gerçek dünyada

düzenin nasıl işlediğini görebilmek için İngiltere’de kamulaştırma konularını araştırmıştır. Posta servisi özelinde belediye hizmetlerini ve yapılan kamulaştırmaların ekonomik etkilerini incelemiştir. Kamulaştırmanın düşündüğü şekilde ekonomik anlamda her zaman olumlu sonuçlarının olmadığını öğrenmiştir (Hazlett, 1997). İngiltere’den Amerika Birleşik Devletlerine geldiğinde konu hakkında çok az bilgisinin olduğunu fark ederek devlet müdahalelerini desteklemeye devam etmiştir. Ancak Coase, hukuk ve iktisat alanında yapılan çalışmalarla düşüncelerinin daha da farklılaştığını belirtmiştir. Coase’a göre esas önemli olan *devlet müdahalesinin durumu ne zaman iyileştireceğini tespit etmektir* (Coase, 1996). Bu nedenle Coase’un devlet eylemleriyle ilgili genel şüphelerinin olduğunu söylemek yanlıştır.

SONUÇ

Hukuk ve iktisat bilimlerinin kesişim kümesinde ortak çalışma alanı olarak hukukun iktisadi analizi ile hukuk ve iktisat yaklaşımı yer almaktadır. Sözü edilen yaklaşımlar hukuk-iktisat bilimlerini araç ve amaç yönünden kullanımı bakımından farklılaşmaktadır. Hukuksal açıdan toplumu düzenleyen yasaların iktisadi araçlar yardımıyla etkinlik seviyelerinin ölçümü hukukun iktisadi analizi kapsamında yapılmaktadır. Dolayısıyla bu analizde amaç hukukun incelenmesi iken araç iktisadın yöntem ve tekniklerinin kullanılmasıdır. Hukuk ve iktisat yaklaşımı hukuksal arenada alınan kararların iktisat üzerindeki etkilerini araştırmayı hedeflemektedir. Hukuk ve iktisat yaklaşımında amaç iktisadın incelenmesi olup araç ise hukuksal düzenlemelerdir. Coase’un 1960 yılında yayınladığı “*Sosyal Maliyet Problemi*” adlı makalesiyle hukuk ve iktisat yaklaşımı ile hukukun iktisadi analizi arasındaki sınır belirlenip farklılaşmanın boyutu açıklanmıştır. Aynı zamanda bu makaleyle birlikte 1960 yılı modern hukuk ve iktisat yaklaşımının başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Hukuk ve iktisat bilimlerine olan katkısı bakımından “*Sosyal Maliyet Problemi*”nin önemi büyük olduğu için Coase’un fikirleri ve iktisatla ilgili metodolojisinin incelenmesi gerekmektedir. “*Sosyal Maliyet Problemi*”nin çığır açıcı etkiler yaratması önceki makalelerinden(Firmanın Doğası, Federal İletişim Komisyonu) elde ettiği birikim, kendine özgü kavramları ve Neoklasik düzene karşı gelen metodolojisinden kaynaklanmaktadır. Coase, iktisatta yapılan çalışmalarda yoğun matematik altyapılarının kullanımını ve teorilerin soyut varsayımlara dayandırılmasını kabul etmemektedir. Bunun yerine günlük hayatta yaşanan gerçek olaylardan esinlenilmesi gerektiğini belirterek analizlerinde hukuksal davalardan faydalanmıştır. Ancak hukuksal süreçle ilgili yaptığı iktisadi yorumlar bazı hukuk teorisyenleri tarafından eleştirilmiştir. Coase amacının sürekli olarak iktisadın araştırılması olduğunu vurgulayarak bir iktisatçının görevinin iktisadi sistemlerin nasıl işlediğini incelemek olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan iktisadın başka bilimlere doğru evrilmesi Coase’un metodolojisine aykırı bir durumdur. Kendi metodolojik çizgisine ilave olarak işlem maliyetleri ve zararın karşılıklı niteliği gibi yenilikçi kavramları iktisada kazandırmasıyla bilinmektedir. Buna göre işlem maliyeti bir piyasada işlem yapmanın bedelidir. Bu bedel bir ekonomik faaliyeti gerçekleştirmek için yapılan eylemleri(araştırma,

karar alma ve uygulama) kapsamaktadır. Zararın karşılıklı niteliği kavramı bir dışsallık ilişkisinde tarafların birbirinden bağımsız olmadığını ve her iki taraf açısından(zarar veren-mağdur) yükümlülüklerin durumuna bakılması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle geliştirdiği bu iki kavramın etkisiyle Coase, dışsallık probleminde Pigou çözümünün yeniden yorumlanmasını sağlamıştır.

Dışsallıkların içselleştirilmesinde kabul gören ilk yorum Pigou çözümüdür. Buna göre ekonomide negatif dışsallığın yaşanmasıyla sosyal maliyet ile özel maliyet birbirinden farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmayı yok edebilmek için devletin aktif rol üstlenmesi gerekmektedir. Devletin düzenleyici rolü zarar veren taraftan vergi yoluyla dışsallığın finansmanını sağlamasıdır. Ancak dışsallık probleminde tarafların birbirinden bağımsız sayılmaları, sadece zarar veren açısından probleme bakılması, mülkiyet hakları tahsisine dikkat edilmemesi ve oluşan yükümlülüğün düzenleyici rolü olan devlet tarafından tam olarak hesaplanamaması Pigou çözümünün eksikliklerini ifade etmektedir. Bu eleştirilere ilave olarak Coase farklı kavramlarla Pigou çözümünün gelişimini sağlamıştır. Zararın karşılıklı niteliği, dışsallıkların piyasa yoluyla çözülmesi, işlem maliyetlerinin var olup olmaması, mülkiyet haklarının tanımlanması ve tam bilginin geçerliliği dışsallık probleminde Coase çözümünün katkılarını göstermektedir. Pigou çözümünün aksine Coase çözümünde zararın karşılıklı niteliğinden dolayı taraflar birbirinden bağımsız değildir. Dolayısıyla dışsallık sürecinde her iki tarafın sorumluluğunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Zararın karşılıklı niteliği sayesinde daha düşük maliyetle dışsallık problemi çözüme kavuşturulmaktadır. Bunun yanı sıra Coase çözümünde işlem maliyetlerinin varlığı önemlidir. Sıfır işlem maliyetleri altında tarafların anlaşmaya yönelmeleri pozitif işlem maliyetlerinin olduğu gerçek dünyaya göre daha kolaydır. Ancak piyasada sıfır işlem maliyeti olsa bile tarafların karşılıklı anlaşabilme eğiliminde olması mülkiyet haklarının taraflar açısından tanımlanmasına ve hukuk düzeninin sistematik olmasına bağlıdır. Örneğin zarar veren ve mağdurun olduğu bir dışsallık sürecinde mülkiyet hakkının hangi taraf açısından tahsis edildiği önemlidir. Eğer mülkiyet hakkı belirlenmemişse tarafların karşılıklı anlaşma eğiliminde olması beklenmemelidir. Dolayısıyla hukuk sisteminin mülkiyet haklarını doğru ve eksiksiz bir şekilde tanımladığı ülkelerde tarafların karşılıklı anlaşmalar yoluyla ekonomideki üretkenliği arttıracaktır söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Acemoğlu, D. (2002). Why Not a Political Coase Theorem?. *Social Conflict, Commitment and Politics, NBER Working Paper*, No. 9377.
- Aktan, C. C. (2002). **Anayasal İktisat**. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aslanbeigui, N. and Medema, S. (1998). Beyond the Dark Clouds: Pigou and Coase on Social Cost. *History of Political Economy*, 30(4), 601-625.
- Backhaus, J. G. (2001). Economic Principles of Constitutions: An Economic Analysis of Constitutional Law. *The Independent Institute*, Working Paper No. 40.
- Cameron, A. (1995). Coase on Law and Economics. Mimeo, <https://pdfs.semanticscholar.org/e3f8/0d097342f6abb416d7511b8842f74d50f920.pdf>, Erişim Tarihi: 06.04.2019.

- Coase, R. H. (1937). The Nature of the Firm. *Economica*, New Series, Vol. 4, No. 16, 386-405.
- Coase, R. H. (1959). The Federal Communications Commission. *The Journal Of Law and Economics*, Vol. 2, 1-40.
- Coase, R. H. (1960). The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*, Vol. 3, 1-44.
- Coase, R. H. (1978). Economics and Contiguous Disciplines. *The Journal of Legal Studies*, Vol. 7, No.2, 201-211.
- Coase, R. H. (1988). The Nature of the Firm: Influence, *Journal of Law. Economics and Organization*, Vol.4, No.1, 33-47.
- Coase, R. H. (1992). The Institutional Structure of Production. *The American Economic Review*, 82(4), 713-719.
- Coase, R. H. (1993). Law and Economics at Chicago. *The Journal of Law and Economics*, 36(1), 239-254.
- Coase, R. H. (1996). Law and Economics and A. W. Brian Simpson. *The Journal of Legal Studies*, 25(1), 103-119.
- Coase, R. H. (1997). Biography of Ronald H. Coase. *In: Nobel Lectures in Economic Sciences (1991-1995)*, Edited by Torsten Persson, 3-20, Singapore: World Scientific Publishing Co.
- Coase, R. H. (1998). The New Institutional Economics. *American Economic Review*, 88(2), 72-74.
- Cole, D. H. and Grossman, P. Z. (2005). **Principles of Law and Economics**. New Jersey: Pearson-Prentice Hall.
- Cooter, R. and Ulen, T. (2016). **Law and Economics**. 6. Edition, Berkeley Law Books, <http://scholarship.law.berkeley.edu/books/2>, Erişim Tarihi: 5.01.2019.
- Daly, G. and Giertz, F. (1975). Externalities, Extortion and Efficiency. *The American Economic Review*, 65(5), 997-1001.
- Ersel, H. (2013). Ronald Coase ve İktisatta Dışsallık Sorunu. *İktisat ve Toplum Dergisi*, Sayı 36, 43-48.
- Eryılmaz, F. (2015a). An Economic View on Politics: Public Choice Theory. *Turkey at the Beginning of 21st Century: Past and Present*, Bulgaria: Sofia University St. Kliment Ohridski Publishing, 367- 381.
- Eryılmaz, F. (2015b). The Effects of Elections on Turkish Economy: Evidence from Money Supply. *Turkey at the Beginning of 21st Century: Past and Present*, Bulgaria: Sofia University St. Kliment Ohridski Publishing, 520- 531.
- Friedman, D. (2000). **Law's Order: An Economic Account**. New York: Princeton University Press.
- Gelter, M. and Grechenig, K. (2014). History of Law and Economics. *Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods*, Bonn 2014/5, 1-10.
- Harnay, S. and Marciano, A. (2009). Posner, Economics and the Law: From Law and Economics to an Economic Analysis of Law. *Journal of the History of Economic Thought*, 31(2), 215-232.
- Hazlett, T. (1997). Looking for Results: An Interview with Ronald Coase. From the January 1997 Issue, <https://reason.com/1997/01/01/looking-for-results/>, Erişim Tarihi: 06.04.2019.
- Hovenkamp, H. (1990). The First Great Law and Economics Movement. *Stanford Law Review*, 42(4), 993-1058.
- Hovenkamp, H. (1995). Law and Economics in the United States: A Brief Historical Survey. *Cambridge Journal of Economics*, No. 19, 331-352.
- Landes, W. M. (2003). The Empirical Side of Law and Economics. *The University of Chicago Law Review*, Vol.70, No.1, Centennial Tribute Essays, 167-180.
- Lewkowicz, J. (2018). What is Law and Economics and How Could It Have Contributed to Preventing the Global Crisis?. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 6(3), 89-101.
- Mackaay, E. (2000). **History of Law and Economics**. Encyclopedia of Law and Economics, Vol. 1, UK: Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Manne, H. G. (1993). An Intellectual History of the George Mason University School of Law. *Law and Economics Center*, <https://www.law.gmu.edu/about/history>, Erişim Tarihi: 06.04.2019.

- Marciano, A. (2010). Calabresi, “Law and Economics” and The Coase Theorem. *ICER Working Paper Series*, Paper No. 26/2010.
- Marciano, A. (2011). Ronald Coase, “The Problem of Social Cost” and The Coase Theorem: An Anniversary Celebration. *European Journal of Law and Economics*, 31(1), 1-9.
- Marciano, A. (2017). Ronald H. Coase (1910-2013). *SSRN Paper*, <https://ssrn.com/abstract=3113241>, Erişim Tarihi: 06.04.2019.
- McCloskey, D. (1998). Other Things Equal: The So-Called Coase Theorem. *Eastern Economic Journal*, 24(3), 367-371.
- Medema, S. (2014). Debating Law’s Irrelevance: Legal Scholarship and the Coase Theorem in the 1960s. *Texas A-M Law Review*, Vol 2, Issue 2, 159-213.
- Mercurio, M. and Medema, S. G. (1997). **Economics and the Law**. Princeton: Princeton University Press.
- Polinsky, M. (1989). **An Introduction to Law and Economics**, Boston: Little Brown and Co .
- Porrata-Doria, R. and Grondona, M. (2016). Guido Calabresi’s The Future of Law and Economics. *The Italian Law Journal*, Vol.02, No.02, 523-534.
- Posner, R. A. (1975). The Economic Approach to the Law. *Texas Law Review*, No.53, 757-782.
- Posner, R. A. (1993). Ronald Coase and Methodology. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 7, No.4, 195-210
- Rowley, C. K. (1989). Public Choice and Economic Analysis of Law. N. Mercurio(Ed.), *Law and Economics içinde*, Boston: Kluwer Academic Publishers, 123-173.
- Salama, B. (2013). The Art of Law and Macroeconomics, *DIREITO GV Research Paper Series – Legal Studies*, Paper No.73.
- Salzberger, Eli M. (2007). The Economic Analysis of Law – The Dominant Methodology for Legal Research?. *University of Haifa Faculty of Law Legal Studies*, Research Paper No. 1044382.
- Savaş, Vural F. (1989). **Anayasal İktisat**, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Schlaflly, A. L. (2007). The Coase Theorem: The Greatest Economic Insight of the 20th Century. *Journal of American Physicians and Surgeons*, No: 12, 45-47.
- Stigler, G; (1966). **The Theory of Price**. New York: Macmillan Library Reference.
- Stigler, G. J. (1992). Law or Economics?. *The Journal of Law and Economics*, 35(2), 455-468.

SUMMARY

Economic science examines the relations between production, consumption and distribution of economic actors. The arrangement of the relations between the actors in the economic field is made possible by the science of law. The allocation of property rights is regulated by law, particularly in terms of regulating relations in the production and consumption activities of the parties. Legal science aims to regulate society through the laws it creates. However, it is possible to measure the effectiveness of the laws established on the legal front in terms of cost-benefit by means of economic science tools. Therefore, the synthesis of the two sciences in need of each other has led to the emergence of successful studies in the interdisciplinary field. As a result of the association of both sciences, the approach of law and economics and the economic analysis of law have emerged. Although the law and economics approach and the economic analysis of law are seen as synonymous concepts, they actually represent two different areas. In the economic analysis of law, the legal arrangements made on the legal front are examined with the unique tools and techniques of economics. This area aims more at increasing the effectiveness of law and improving legal regulations. The legal and economic approach examines the effects of legal regulations and decisions on the economy. The boundary between both

approaches was determined by Coase's article "The Problem of Social Cost", written in 1960.

Coase's article "The Problem of Social Cost" is of great importance in both law and economics. The reason for this importance comes from the fact that in his paper he can combine the sciences of law and economics and reflect his own unique methodology. The failure of the Neoclassical school to accept the intensive mathematical infrastructures and econometric analyses used to prove economic theories demonstrates Coase's methodological differences. He criticizes the use of heavy mathematics in economics as well as the realization of abstract theories. For this reason, he used case studies instead of theories based on abstract assumptions that were far from reality. Case studies included an analysis of the events experienced from the legal point of view. In this context, Coase stresses that the science of economics should only examine the economic aspect of human activity. Economic science should be prepared to study economics by defending the concept of economic imperialism. In this respect, Coase argues that theories must be created based on real events.

On the basis of the Neoclassical approach, Pigou solution has long been effective in solving the externality problem. In the Pigou solution, the parties were dealt with independently of each other and it was emphasized that the damage caused must be financed by the person who caused the damage. However, according to this view, the possibility of mutual negotiation of the externality problem is eliminated. According to Coase, the mutual nature of the damage exists. In the process of externality in the market, both sides have responsibility. In the concept of mutual nature of damage, the party affected by externality has the possibility of solving the problem at a lower cost than the party causing externality. Therefore, the Coase solution prevents further damage. The solution of the externality problem is not effective because the party causing the loss in the Pigou solution has to meet the obligation regardless of the cost. Before Coase created his own theorem, he worked on an environment (Coasean World) in which transaction costs were zero. Under the terms of zero transaction costs, it is easier for the parties to move towards an agreement than in the real world where there are positive transaction costs. But even with zero transaction costs, the parties need to be motivated to move toward an agreement. Perhaps the most important of these motives is the allocation of property rights and the functioning of the legal order. If the property rights are not fully defined, the parties will not prefer mutual agreement. The solution of the problem is provided by legally defining the property right in a field. Therefore, it can be said that in countries where the legal system defines property rights accurately and completely, the parties will increase productivity in the economy through mutual agreements.